

TEMAT: Gatunki charakterystyczne dla romantyzmu.

Cztery nowe, powstałe w romantyzmie gatunki:

- dramat romantyczny,
- powieść poetycka,
- ballada,
- poemat dygresyjny.

Ich cechy wspólne

- Odrzucenie antycznych zasad rządzących literaturą:
- romantycy łączą tragizm z komizmem,
- język potoczny z językiem podniosłym,
- wprowadzają elementy fantastyki – rzecz dla klasyków niedopuszczalna.

Dramat romantyczny

Dramat ukształtowany w romantyzmie, który zrywa z klasycznymi wyznacznikami gatunku, a więc z zasadą trzech jedności, chronologią akcji, zamkniętą kompozycją oraz stylistyczną jednolitością. Tradycjami, do jakich nawiązują romantyczni twórcy, są utwory Williama Szekspira i Calderona.

W dramacie tym łączy się różnorodne estetyki: realizm z fantastyką, tragizm z komizmem. Przebieg akcji często ma charakter achronologiczny, jak np. w „Dziadach” Mickiewicza. Kompozycja dramatu romantycznego jest otwarta i epizodyczna. Bohater najczęściej łączy w sobie cechy nieszczęśliwego kochanka i buntownika.

Przykładami dramatu preromantycznego są „Faust” Goethego i „Zbójcy” Schillera. Typowe przykłady należące do polskiego romantyzmu to „Dziady” Adama Mickiewicza, „Kordian” Juliusza Słowackiego i „Nie-Boska komedia” Zygmunta Krasińskiego.

Powieść poetycka

Powieść poetycka to jeden z najważniejszych gatunków wczesnego romantyzmu (potem stracił na znaczeniu, ustępując miejsca np. dramatom). Ten gatunek został stworzony przez Waltera Scotta, ale popularność zawdzięcza Byronowi, którego powieści zostały przetłumaczone na wiele języków. Początkowo używano tylko miana „powieść”; nazwa „powieść poetycka” pojawiła się później, gdy zaistniała potrzeba odróżnienia jej od „zwyckajnej” powieści pisanej prozą.

Cechy powieści poetyckiej

- W powieści poetyckiej zdarzenia nie są ułożone chronologicznie. Treść składa się z przytaczanych przez narratora domysłów na temat losów bohatera, hipotez, świadectw i plotek. Czytelnik luki w prezentowanych losach bohatera musiał uzupełniać sam.

- Bohatera otacza aura tajemnicy – często nie znamy jego imienia, dokładnego pochodzenia itd. (tak jest np. w wypadku Giaura, tytułowego bohatera dzieła George’a Byrona).
- Główny bohater powieści jest rozdarty wewnętrznie, stoi przed nierozwiązywalnymi dylematami etycznymi (jak np. Konrad – Alf z *Konrada Wallenroda* Adama Mickiewicza) lub ma poczucie winy w związku z czynami popełnianymi w przeszłości.

Ballada romantyczna

Ballada romantyczna – gatunek literacki, który czerpie tematy z kultury ludowej. Ballady ukazują świat rzeczywisty z elementami fantastycznymi i zagadkową fabułą. Jej cechą jest także synkretyzm rodzajowy.

Narrator jest często niepewny i zdziwiony światem przedstawionym. Posługuje się ogólnikami, pytaniami i wykrzyknieniami, a nawet przyznaje się do niewiedzy. Ballada romantyczna wykazuje pewne związki z sielanką, poprzez typowe dla tego gatunku rekwizyty, scenerię oraz temat, jednak w przeciwieństwie do niej, zawiera elementy grozy. Związek ten jest uzasadniony, gdyż romantyzm we wczesnej fazie rozwoju nawiązywał do sentymentalnej koncepcji świata.

Fabuła szkicowa, zagadkowa, narracja jest silnie subiektywna.

Cechy ballady romantycznej

- geneza ludowa;
- zawiera akcję;
- gatunek synkretyczny – epicki (z elementami liryki i dramatu);
- bohater – często ludowy;
- narrator nie wie wszystkiego o świecie przedstawionym;
- połączenie realizmu z fantastyką;
- natura:
 - jest tłem wydarzeń (ale bierze udział w akcji);
 - jest równoprawnym bohaterem;
 - tworzy nastrój (tajemniczy i groźny);
 - wymierza sprawiedliwość;
- przesłanie moralne: nie ma zbrodni bez kary;
- rytmiczność i melodyjność;
- prosty język: elementy stylizacji potocznej i gwarowej.

Pochodzenie ballady romantycznej

Genezy ballady romantycznej w literaturach europejskich można się doszukiwać w dawnej literaturze angielskiej i szkockiej. Tradycja twórczości balladowej była żywa w romantyzmie angielskim, choć najwięksi twórcy rzadko sięgali po ten gatunek. John Keats napisał utwór *La belle dame sans merci*, a Samuel Taylor Coleridge rozbudował balladę do rozmiarów poematu tworząc *Rymy o starym marynarzu*.

Ballada romantyczna w Polsce

W Polsce najśłynniejsze ballady romantyczne wyszły spod pióra Adama Mickiewicza. *Świtezia*, *Świtezianka* i *To lubię* to największe osiągnięcia polskiego romantyzmu w zakresie ballady.

Poemat dygresyjny

Rozbudowany utwór poetycki, który ma charakter fabularny. Opisywana historia pełni jednak w poemacie dygresyjnym jedynie rolę pretekstu do rozważań ogólnych.

Mamy tu do czynienia z ironią romantyczną, polegającą na ciągłym demonstrowaniu fikcjonalności świata przedstawionego. Najważniejszym, mocno wyeksponowanym elementem poematu dygresyjnego jest narrator, który ujawnia swoją obecność i w pełni panuje nad prezentowanymi wydarzeniami. Narrator czyni różnego rodzaju dygresje stanowiące dominantę całego utworu. Poemat ten posiada luźną, epizodyczną kompozycję.

Przykładem tego gatunku w literaturze polskiej jest „Beniowski” Juliusza Słowackiego.